

Юрій Пшеничний

ТОПОГРАФІЯ ТА ОПИС КАТОЛИЦЬКОЇ ПАРАФІЯЛЬНОЇ ЗАБУДОВИ У ДУБНІ В КІНЦІ XVIII – НА ПОЧАТКУ XIX ст.

Дослідження ролі господарсько-адміністративних комплексів у забезпеченні функціонування релігійного осередку потребують сформованої джерельної бази. Тому на даному етапі існує потреба введення у науковий обіг тих джерел, які здатні відобразити не лише загальну структуру конкретно взятого комплексу у взаємозв'язку із планувальним середовищем міста, а й показати архітектурну своєрідність його наповнення у вигляді житлових, духовно-пастирських та господарських об'єктів.

Здійснити реконструкцію просторової організації релігійного осередку допомагають парафіяльні описи, які дають можливість вивчати топографію його володінь і стан нерухомого майна в окремо взятий, в нашому випадку кульмінаційний, проміжок часу.

Вперше загальну характеристику змісту візиту дубенського парафіяльного костелу дала Т. Б. Дмитренко, наголосивши на їхньому важливому значенні як джерел [2; 3]. Однак наявний в описах широкий спектр відомостей з історії католицької парафії та історії міста потребує тематичного підходу до їхнього вивчення. Принагідно можна відзначити такі перспективні напрямки досліджень як мистецько-культурне і речове наповнення костелу, чисельність та соціальна топографія католицького населення міста, правові відносини між пробощем та власником міста, економічна діяльність католицької парафії тощо.

Парафіяльні описи були створені в кінці XVIII – на початку XIX ст. До них належать Генеральна візита за 1799 р., Деканальні візити за 1810 і 1814 рр. та Опис костелу 1816 р. У них подано опис рухомого та нерухомого майна парафії. окреме місце відведено переліку фундушів на підставі яких костел зберігає господарське та пастирське право розпоряджатися своєю власністю і підданими. Більш детально ці відомості доповненні Маніфестом, укладеним після пожежі 1811 р. з приведеним сумаріушом різночасових надань костелу та обґрунтуваннями прав на них.

Рік фундації парафіяльного костелу у м. Дубно – невідомий. В деканальній візиті 1814 р. прямо зазначено, що в костельних книгах не вказано за кого і коли він був заснований [9, с. 104]. Найдавніше зафіксоване надання про забезпечення плебана рибою на час посту датоване 1612 р. Запис зроблено від імені князя Домініка Заславського [9, с. 24, 97]. Наявність цього запису ставить питання про його достовірність, оскільки князь Домінік народився у 1616 р. [8, с. 310]. Не виключено, що тут мала місце помилка під час переписування костельних фундушів.

1612 р. – не найстаріша історична згадка про існування у Дубні костелу. В. Д. Гупало привела опублікований запис у Луцьких гродських книгах датований 22 липням 1596 р. В ньому йдеться про слідство у справі виявлення у Дубні тіла невідомого чоловіка. Після того, як встановили особу загиблого не вдалося, урядник розпорядився «... тое тело на цвинтару у костела римского, в месте Дубенском, поховать» [4, с. 56–61].

Дослідуючи поховання під фундаментами бернардинського костелу, В. Д. Гупало встановила, що нижня межа появи захоронень в цьому місці відноситься до другої половини XVI ст. Крім цього, в своїй публікації присвяченій інтерпретації поховань, дослідниця звернулася до опублікованих П. Богдзевічем виписок з праці «*Liber Vice-Syndicalis ad usum Conventus Dubnensis*». В цьому документі містяться цінні відомості про те, що князь Януш Острозький, запросивши бернардинів до Дубна, підняв перед Луцькою консисторією питання про обмін території парафіяльного костелу св. Андрія на ділянку бернардинського монастиря [1, с. 181–182].

Як свідчать записи у Маніфесті, угода про заміну ділянки, на якій розташувався давній костел для будівництва костелу монастиря бернардинів, була укладена 3 жовтня 1625 р. між ксьондзом-пробоштем та ксьондзом дубенських бернардинів закріплена князем Олексадром Заславським. «...że plac Kościoła Farnego Dubieńskiego z wszeskimi przyległościami w tym mieyscu, gdzie teraz Xięża Bernardyń utrzymuią się między Walami samego Miasta Dubna zamkał się, y ten przez zamiane z Proboszczem Dubieńskim Xięz Bernardynom oddany został...» [10, с. 14, 39].

Отже, на підставі наведених джерел, про існування парафіяльного костелу у Дубні потрібно говорити з другої половини XVI ст. Його місцезнаходження у той час і до затвердженії заміни 1625 р. пов'язане з ділянкою на якій був невдовзі збудований костел монастиря бернардинів. Це підтверджується записом візити 1855 р. про те, що фундаменти костелу бернардинів були закладені на північ від старого дерев'яного костелу. Пізніше на його місці побудували муровану капличку, яка існувала до перебудови костелу на православний собор у 1875–1876 рр. [6, с. 10].

Хоча у заміні не значиться яка ділянка на території міста була надана ксьондзу-пробошу в якості компенсації за виолучення території костелу св. Андрія, слід здогадуватися, що вона відповідає місцю

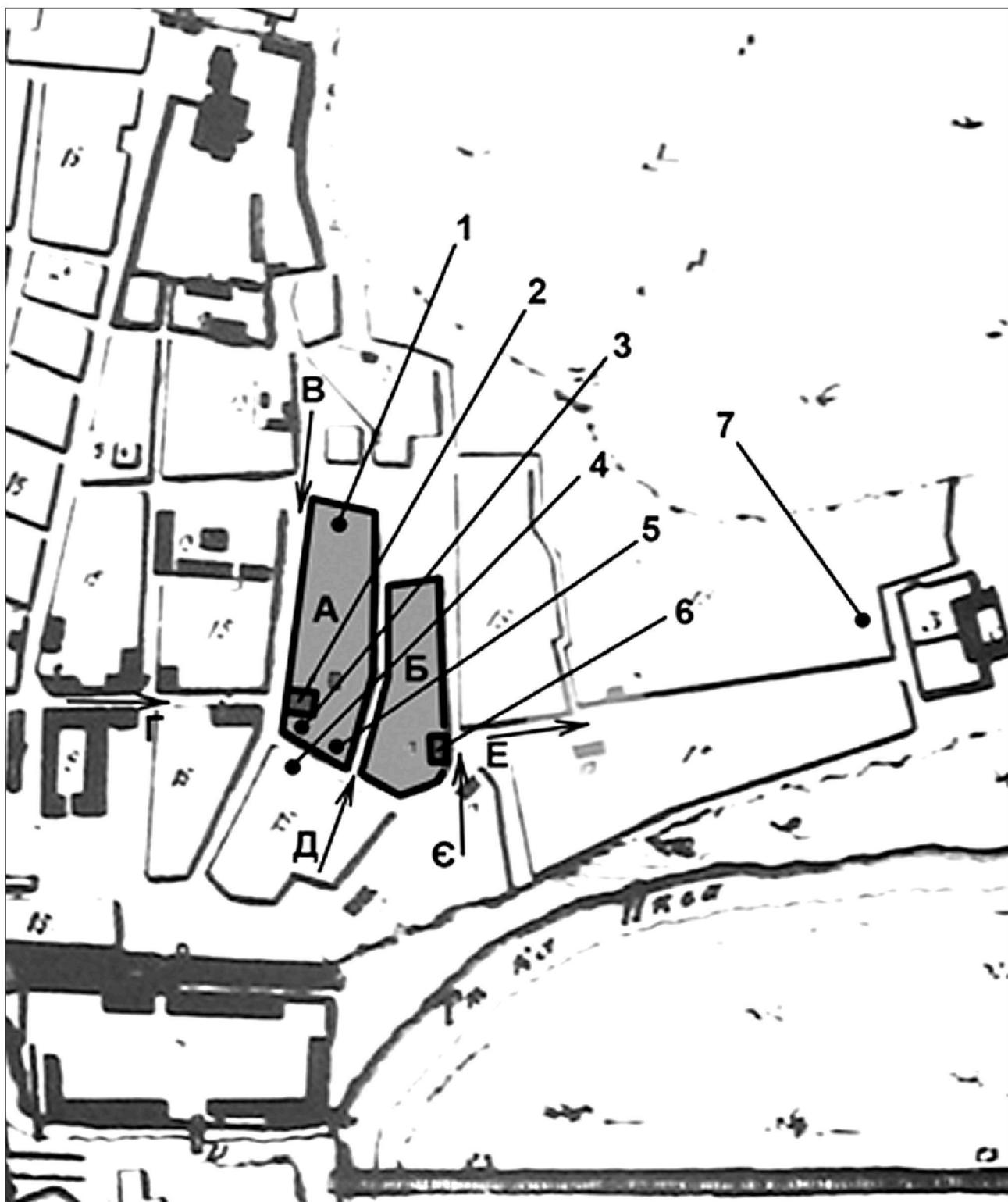

Рис. 1. Пафоціальні володіння костелу та пов'язані з ними об'єкти відносно планувального простору середмістя Дубна (план кін. XVIII – поч. XIX ст.)

Елементи планувального простору: А – пробоцтво, Б – міська юридика, В – вул. Публічна (кн. Острозького), Г – вул. Друга ринкова (1723 р.) (Кирила і Мефодія), Д – вул. Чорна або Сира (Скарбова), Е – вул. Паненська (Т. Шевченка), С – вул. Пекарська

Об'єкти забудови: 1 – садиба пана Гастла, 2 – парафіальний костел, 3 – цвинтар при костелі, 4 – орієнтовне місцезнаходження статуї св. Роха, 5 – будинок Веніаміна Носимовича, 6 – палац Дуніних-Карвицьких, 7 – орієнтовне місцезнаходження фільварку.

роздашування пізнішого парафіяльному костелу Яна Непомуцького. Час його будівництва на новому місці можна встановити лише приблизно. В. Д. Гупало припускає, що новий парафіяльний костел було збудовано вже після освячення монастиря бернардинів у 1658 р. Як підтвердження цьому вона наводить заповіт Барбари Зайковської за 1656 р., у якому шляхтянка відписала пожертву на побудову парафіяльного костелу у Дубні [1, с. 182–183]. Цей фундуш не приводиться у візитаційних описах, що робить його важливим доповненням до сумаріуша фундушів, які коли-небудь отримував костел.

Поруч з тим, у Маніфесті 1811 р. містяться записи, що вже у 1631 р. костел володів 15 будинками в місті, у 1635 р. отримав земельний наділ за Луцькою брамою, а у 1649 р. мав тут десятьох підданих. При цьому у джерелі зауважується, що до заміни ділянки з бернардинами, земельної власності за Луцькою брамою у костелу не було [10, с. 22–22 од., 24 од., 45]. Вірогідно, збільшення володінь костелу повинне було сприяти його відбудові, а отримати новий храм він міг вже на середину XVII ст. Ульріх фон Вердум, який перебував у Дубні 18–21 грудня 1671 р. відзначив наявність у Дубні монастиря бернардинів та папського костелу [7, с. 98–99]. Ця згадка засвідчує існування костелу на тому місці, в якому він знаходиться до наших днів.

З невідомих причин костел пережив руйнацію, внаслідок якої постала потреба його повторного зведення. Фундаторами цих робіт виступили власники Дубна подружжя князів Сангушків: «Ru 1725 dnia 6 Miesiąca Maia w Zamku Dubieńskim JOO Pawła Karola u Maryi Anny z Lubomirskich Xiążął Sanguszków Marszalków W. Xstwa List malżonków, temuż Kościolowi farnemu Dubieńskiemu dane a z swiadectwa adnotacyi w tezy Wizycie do Xiąg Grodzkich Luckich Ru 1761 dnia 15. Obra sposobem oblaty podane Prawo, daięc wiedzieć, że Ciż JOO Xzęta Sanguszkowie, wystawiwszy nowy chociaż drewńiany Kościół farny w mieście swoim Dubnie...» [10, с. 3 од.]. Освячення новозбудованого дерев'яного костелу здійснив єпископ Луцький і Брестський ксьондз Богуслав Рупнєвський того ж року другої неділі після Великодня [9, с. 21].

Той костел простояв до 1790 р., коли він завалився під час бурі: «... przez swoją zbytnią wysokość i gwałtowny Wiatr...» [9, с. 21]. Тодішній ксьондз-пробошч Ян Хризостом Качковський збудував тимчасовий дерев'яний костел, а паралельно заходився будувати більш надійний, муріваний.

Генеральна візита 1799 р. відзначає, що поставлений Качковським тимчасовий костел мав присвяту Вознесінню Пресвятої Богородиці (pod Tytulem Nasywietszey Maryi Panny Uniebowzięcia)¹ і описує його так:

«Kościół drewiany mający w Sobie długości Saźni Dziewięć lokic ieden. Szerokości Sążni Cztery Łokiec

¹ В візитації 1810 р. лат. Asumptionis beatissima virginis Maria [9, с. 80].

ieden, okien Pięć, oltarzów dwa, ieden Nasywietszey Panny, drugi So Piotra. Ambona Snycerską robotą, okrągła biało malowana, Chrzcielnica Piąty Rok iak Sprawiona cała malowana, nad nią Sy Jan Chrzciciel woda polewający Pana JEZUSA, zamkaiąca w sobie wodą Świętą do Chrztu potrebna dwa razy na rok świecie sięzwyklą, lawki są po iedney i drugiey Stronie Konfesional ieden a w potrzebie w Krzeslach Xięża słuchaią spowiedzi, gdyż szczupłość mieysca niemoze obiąć więcej Konfesionalów. Szafa wielka przy drzewiach Kościelnych na Skład Ornatów bogatszy Bioro długie przy ołtarzu wielkiem po prawej Ręce mające w sobie Szufflady na Chowanie Ornatów i bielizny Kościelney tudzież swic i różnych Sprzętów Kościelnych, Zakrestya mala w proporcji Kościoła przy wielkim Ołtarzu po lewej Stronie Na Chórku pozycie niewielki, Dzwonnica murowana w Parkanie Murowanym wokoło Kościoła będącym, a przy Kościele Sygnaturka mala» [9, с. 21, 30].

Будівництво мурованого костелу було зупинене в 1794 р. у зв'язку із політичними змінами, які охопили Волинь і Дубно зокрема. Тривалий час цей запланований муріваний костел стояв недобудований. В Деканальній візиті 1816 р. з цього приводу зазначено «... w niektórych mieyscach Sciany Muru do Szesciu Łokci, iako się widzice daie. Którego dla nadęszczych Rewolucyi, y Zmiany Okoliecznosci, przestał w Roku 1794m Kontynowac atak od Owego czasu dotąd nienakryte Mury Znaczemu podpadły Strupieszeniu. Dzwonnice iednak Murowana, o Cztyrech Filarach y Znaczną część muru okolo Bramy wiezdy na Dziedziniec Ku rogowi Cmentarza Wyciąnął. Podobniez Mur Kolo Studni dzielący Dziedziniec od Cmentarza Kościelnego, y Słupow czyli Filarow Kilkancie, Między Ktoremi były drewniane Sztachiety na Opasanie Gruntu Kościelnego od Publiczney Ulicy Wymurował...» [9, с. 110]. Сам трудівник ксьондз-пробошч Качковський не діждав завершення його будівництва, бо помер 24 лютого 1816 р. Проте, вже з наступного року будівництво продовжилося.

В описі 1799 р. потрібно звернути увагу на присвяту тимчасового костелу не св. Яну Непомуцькому, а Вознесінню Пресвятої Богородиці. Можна припустити, що під цим же титулом було освячено також і костел, що існував в 1725–1790 рр. Адже беатифікація Яна Непомуцького римо-католицькою церквою відбулася лише в 1729 р. Викликає інтерес також те, що якщо на 1799 р. у тимчасовому костелі було два вівтарі присвячені Богородиці і св. Петру, то за візитацією 1810 р. поряд з вівтарем Богородиці, другий вівтар присвячено вже св. Яну Непомуцькому: «... Ołtarze których iest dwa – Pierwszy Wielki Ołtarz w którym iest Obraz Nasywietszey Maryi Panny Uniebowzięcia Drugi Ołtarz S. Jana Nepomucena...» [9, с. 81]. На 1799 р. з наявних у костелі образів лише на одному було зображені Яна Непомуцького, настіміст зображенням Богородиці нараховувалось 6 образів [9, с. 46].

Отож між 1799 і 1810 рр. відбулася заміна присвяти малого вівтаря Яну Непомуцькому, а сам костел продовжував титулуватися Вознесінням Пресвятої Богородиці. Виходячи з цього можна впевнено говорити, що титулування усього костелу в честь Яна Непомуцького відносно пізнє та з'явилось внаслідок побудови кам'яного костелу та його освячення в 1830 р. [11, с. 1–1 од.].

Тимчасовий костел, простоявши 21 рік, був знищений внаслідок великої пожежі, що трапилася у Дубні 11 вересня 1811 р. У візіті 1814 р. про це значиться так: «... w Ru 1811 w czasie wielkiego pozaru w Dubnie i ten Kościół z Probostwem Komendaryą – Wikarya i innemi zabudowaniami splonął i w perzynę obrócony został...» [9, с. 104]. В описі 1816 р. запис про цю подію подано детальніше: «Pożar gwałtowny w Roku 1811. Dnia 11 Wreszcie wczezęty od Rynku z Oboch Stron Ulicy Zamkowej Domy Niszczący, na Probostwo y na Jurydükę Proboszczowską Silnym Wiatrem kierowany wperzynę obrocili...» [9, с. 110]. Під час пожежі згоріла велика кількість костельних предметів. Серед них, які вдалося врятувати, був вівтарний образ Богородиці. Після цього ксьондз-пробошч Я. Качковський разом зі слугами і вікаріями Юзефом Годлевським та Теодором Осташевським переселилися жити у монастир бернардинів. В монастирському костелі вони продовжували відправляти меси.

Володіння костелу у місті. Господарське забезпечення парафіяльного костелу здійснювалось значним комплексом об'єктів, які займали на території міста визначені ділянки.

Опорною господарською та релігійною дільницею костелу була територія плебанії, яка локалізувалась поблизу костелу.

Opisanie placu na którym stały rezydencje Proboszczowskie i Wikaryuszowskie z Zabudowaniami i Kościołek drewniany, północ Mappy po Zgorzeniu odryssowanej znajdujący się u Witt Ignacego Grawrowskiego rzadziej dworu i dobr sp JW. Szufrygana Kaczkowskiego, Duktem przez niego okazanym²

Idąc od Jmę Xięży Bernardynów Ulica do Zamku провадzącą zaraz за дворком і Bramą wiezdną Jmę Pana Gastla wdloz od Ulicy publicznej do Ulicy czarne czyli szara zwaney, ciągnącego się, iest placu Kościelnego wzdluz sązní Pięcdziesiąt Trzy a Wszerz sązni trzy, w Ogole zaś długości z szerokością Sązni Kwadratowych Geometycznych Sto Pięcdziesiąt dziewięć w sobie zawierającego, za prawem nadanym od sp. JW Biskupa Szufrygana Kaczkowskiego pod dniem 10. Miesiąca Maia Roku 1804. pośiadaneego, z którego to placu czyli grontu podlug tegoż prawa obowiązany iest Jmę Pan Gastel i Sukcessorowi iego, poki pod ich posiadaniem tenze gront zestawać będzie opłacać na kazdy Rok do Probostwa Dubienskiego po Złotych Srebnych Dwadzieścia Dwa S: p: 22. Tuż

zaraz zaczynasię gront Proboszczowski, plotem od Ulicy Publicznej wciąż do Ulicy czarney czyli szara zwaney po pod Dworek Jmę Pana Gastla od grodzony a zaś po nad Ulicę Publiczną idac ku zalozonym fondamentom Murowanym nowego Kościola, po fortką stojąca iak był Dworek wikaryuszowski, ciągniešei parkan kolo ogrodka drzewami fruktowemi zasadzonego, z drzewa tartego między słupami stawiony; Kolo Furtki iest izdebka murowana pod poł daszkiem dla stroza placowego sporządzona, Ztrąbą żelazną od komina dym prowadzącą. Daley wpróstościciey linii mimo Kościola z fondamentow murowanych wyrowadzonego w dwóch ścianach pobocznych na pięć Łokci wyniesionego, między słupami Murowanemi iest plot grodzony ku Dzwonicy i po za Dzwonice która iest o 4rech filarach murowanych bez dzwonow Bo tą są złożoną u Bernardynow w kruchcie: do rogu ciągnącey się; na przeciw rogu cmentarzowego po za drogę stoi Figura czyli Kolumna Murowana na ktorey So Rocha Statua od tegoz rogu ponad Ulicę ku Panem karmelitankom idącą ciągnie się Mur do dworku Starzonnego Beniamina Nosymowicza Zyla: przed którym dworkiem w Murze wypukły okrąg zalamany Brama do wiazdu na dziedziniec Proboszczowski w dwóch filarach Murowanych, które i Wrota podwoyne starcie starych, ugory na kunach żelaznych a udolu na biegunach drewnianych z Klamką i Skoblem zelaznym do zamknięcia na Kłodką z Dziedzinca; Za bramą z lewej strony nadziedzincu Proboszczowikim stoi Mur dzielony tenze dziedziniec od cmentarza Kościelnego ciągnący się kolo studni. Obszedłszy po za Dworem rzeczonego Starozakonnégo Beniamina Nosymowicza: Ktorem zajmuie w kwadracie niemalym cały rog odcięty z Kwadratu dziedzinka Proboszczowskiego: i wszedłszy na Ulicę Czarną czyli Szarą zwaną znowu plot ograniczający plac Proboszczowski wciąż az do grontu Jmę Pana Gastla ciągnącey się; Na teyze Ulicę Czarną czyli Szarą zwaney na przeciw opisanego placu Proboszczowskiego, zarą za parkanem opasującym Pałac JW. Hrabi Alexandra Chodkiewicza, zaczyna się Jurydükka Proboszczowska... [9, с. 127–128].

Таким чином спочатку плебанія парафіяльного костелу займала цілий квартал між сучасними вулицями кн. Острозького (Publiczna), М. Драгоманова (ку Pannem karmelitankom), Скарбової (Czarna czyli Szarą zwaną) та М. Лисенка. З 1804 р. частину цієї території було виділено під садибу якогось пана Гастла, який платив до плебанії щорічний чинш (рис. 1).

До забудови плебанії належали будинки ксьондза-пробоща, вікаріїв та органіста, цвинтар, а також кухня, стайні, хліви, льохи і інші будівлі господарського призначення.

Budowla Probostwa i innych Budynków³

Wjazd na Uschod. **Brama** w Dwórek Filarach Murowanych, Drwi z Tarcie Nowych podwoyne na hakach szesciu i zawiasach szesciu Zelaznych do zamknięcia

² За описом 1816 р.

³ За описом 1799 р.

na Klukę przy teyże Bramie w prawey Ręce **Fórtka** w dwóch filarach murowanych, drzwi z Tarcie, na hakach, zawiasach zelaznych z zaszczepką, idąc od Bramy w lewej Ręce dziedzinca **Sdudnia** dobyta w Roku 1783. Głębokości Łokci Dwadzieścia dwa 22a Cębowana drzewem, na dwóch Słupach koło do ciągnienia wody przytymże Linwa i Łanicza Żelaznego lokci trzy 3. Wiader okutych dwoje, przy jednym Wiedrze Łancuha lokcie ieden, przy teyże Studnie Koryto na czterech noszkach osadzone do poienia Koni, w teyże ręce dziedzinca, przymurze sadzonych Wierzb Sztuk Pięć 5.

Dwór Probosczcza drewniany na podmurowaniu pod Trynkiem a Kominem Murowanym, pod Gątami, Frontem stojący na uschod mający długości Łokci Trzydziestki 30. Szerokości Dwadzieścia 20. Wystawiony Ru 1780. Wchod do Sieni gdzie Drzwi Stolarskiej roboty podwoyne, na hakach, zawiasach żelaznych, Zamkiem Francuskim, klamką żelazną, w tey Sieni podloga z Tarcie i Okienko nad Drzwiami z Tafel Ośmio po lewej Ręce wchodu w sieniach Drzwi Stolarskiej roboty poiedymze do Pokoju na hakach, zawiasach Żelaznych, Zamkiem Francuskim, klamka żelazną, w tymże pokoju podloga z Tarcie obicie płocienne malowane żółto, Szlakami Kafowemi, Piec biały Kafowy, przy którym blacha żelazna okuciem żelaznym na hakach, Zawiasach, zaszczepce żelazney, okien dwie na Uschód Słońca, nahakach, Zawiasach, Szuffrygach żelaznych. Kazde okno mające w sobie Tafla 10. Pód arkuszowych szkla białego na lut osadzonych, okiennic do nich dwie na hakach, Żawiasach, zaszczepkach żelaznych i przygodniach przez ścianę, do zamykania ze środka na zaszczepki, przy tym pokoju Drzwi stolaskiej roboty, podwoyne na hakach zawiasach żelaznych, Zamkiem Francuskim do Garderoby, w której podloga takaż sama, okno na Uschód z takiemże okniem, Skła białego Tafla 10 na Kicie osadzonych, Okiennica na hakach zawiasach, zaszczekach żelaznych z Prętem żelaznym i Przedodniami dwoma do zamykania ze środka. Z tegoż pokoju Drzwi Stolarskiej roboty na hakach Zawiasach żelaznych, Zamkiem Francuskim podwoyne do drugiego pokoju, w tymże pokoju Piec biały Kafowy, pód tegoż samego co w pierwszym pokoju, Kominek murowany blacha w nim żelazna. Przy tymże Kominku drzwi podwoyne Stolarskiej roboty na hakach Zawiasach Żelaznych Zamkiem Francuskim wychodzące do Siunek, w tymże pokoju podloga z Tarcie, obicie płocienne malowane zielono, z szlakami Kafowemi, Sufit płocenny. Okien dwie iedno na Zachód Słońca, drugie na południe mające w sobie po Tafla Sześć Szkła białego czystego nakicie osadzone, na hakach, Zawiasach, Szuffrygach żelaźnych z okiennicami i okuciem takiemże samym i przedodniami ze środka do zamykania na Zaszczepki, z tegoż pokoja Drzwi Stolarskiej roboty nahakach zawiasach żelaznych Zamkiem Francuskim do pokoju, w tymże podloga z Takichże tarcie, Kominek murowany z blacha żelazną wyprowadzony w góre. Okno iedne szkła białego na

Zachód w nim Tafla Sześć na kicie osadzonych, nahakach Zawiasach Żelaźnych, zaszczypach przedodniem do Zamykania na Zaszczepki, Obicie ciemne Ceratowe Suffit płocienny po prawej Ręce wschodu w sieniach Drzwi Stolarskiej roboty do pokoju podwoyne, na hakach zawiasach, Suffrygach żelaźnych, Zamkiem Francuskim, w tymże pokoju Kominek murowany, Pięć Kaflowy biały okien szkla białego czystego Trzy mające w Sobiie Każde po Tafla Dziesiąć, okute na hakach Zawiasach Suffrygach żelaźnych zaszczepkach. Okiennic trzy, na hakach, Zawiasach, zaszczepkach i przedodniami do Zamykania na Zaszczepki ze środka, też okna są na Uschód Słońca, podloga z Tarcie Obicie płocienne malowane niebiesko, Koszyki z Kwiatami, Sufit płocienny, z tegoż pokoju drzwi Stolarskiej roboty na hakach Zawiasach Suffrygach żelaźnych, Zamkiem Francuskim do drugiego pokoju, w tymże Pięć tegoż pód co w pierwszym pokoju, podloga z takichże samych tarcie, obicie płocienne Malowane Niebiecko ze Szlakami ruzowemi, Sufit płocienny, Okien dwie, iedne na Zachód Słońca, drugie na północ, Szkła białego, mające w sobie każde po Tafel Dziesięć, okute na hakach, Zawiasach, Szuffrygach, Zaszczepkach Żelaźnych, okiennic dwie nahakach Zawiasach Zaszczepkach Żelaźnych i przygodniami do Zamykania na zaszczepkach, ze środka z tegoż pokoiu Drzwi Stolarskiej roboty do Garderoby na hakach Zawiasach żelaźnych Zamkiem Francuskim, w której to podloga z Tarcie Okno iedne Szkło białego na Zachód Słońca, mające Tafla Dziesięć, Okiennica iedna na hakach Zawiasach Żelaźnych przedodniami do zamykania ze środka, z tegoż pokoju Drzwi drugie wychodzące do Sioneck na hakach, Zawiasach, Szuffrygach żelaźnych, Zamkiem Francuskim, w tychże Sionkach podloga z Tarcie, drzwi Troje. Pierwsze wychodzące z Sioneck do Sieni poidyncze na hakach, Zawiasach i zamknięciem do Zamykania na Kladkę, Drugie na Góre na hakach Zawiasach Żelaźnych Zamkiem Francuskim, idąc na góre gdzie są Schody drzewiane, nateyże górę w Dachu okien cztery z Drzwickami drzewianymi na hakach, Zawiasach, Zaszczepkach Żelaźnimi, na teyże górę iest garderoba nad Sieniami, do teyże Drzwi poidymze na hakach, Zawiasach Żelaźnych Zamkiem Francuskim, Okno iedne Szkło białego czystego mające Tafla Dziesięć okute na hakach zawiasach Szuffrygach żelaźnych, też Okno na Uschód Słońca, Szapek na Szkło Krudensowe w ścianie dwie, do nich Zamki Francuski. Trzecie Drzwi z Sioneck wychodzące na ogród podwoyne, na hakach, zawiasach żelaźnych. Klamka żelazna, Zamek Francuski, Drzwi Stolarskiej roboty. Idąc w prawą Rękę kończa się Pokoje. Gdzie iest zrobiona Fortka z Tarcie na hakach Zawiasach Żelaźnych, zaszczepka żelazna, wychodząc z ogrodu w Dziedziniec, przy tey Fortce Parkan z Drzewa Tartego.

Idąc dalej od tego Parkanu **Kuchnia z Spieżarnią Piekarnią Alkierzem** Frontem stojącą na południe z drzewa Tartego pod Gontami mająca długości Łokci 16½, Szerokości Łokci Pietnaście, wystawiona w

Roku 1783. Wchod do Sieni Kuchonnych, Drzwi z Tarcie prostey roboty na hakach, zawiasach żelaznych zamknięciem do klódki, wszedlszy do Sieni pódloga z Tarcie idąc w Sieniach w lewej Ręce Drzwi do Kuchni takieże roboty i okucie takie same żelazne, w teyze Kuchni okna jedne Szklanne na południe, na hakach Zawiasach i przygodniem do zamykania ze środka, Okiennica jedna, Komin na sztachetach Filarach murowany ieden podlogi niema, przy tey Kuchni Szpiżarnia, do ktorey Drzwi prostey roboty na hakach Zawiasach żelaznych, Zamkiem Francuskim w tey Szpizarni okno jedne Szklane na południe okiennica jedna, na hakach zawiasach żelaznych z przechodniem, podloga w tey Spiżarni, Shody na góre na teyze Gorże w Dachu okno jedne z Drzwiczkami nahakach zawiasach żelaznych zaszczepką takaz samą wszedlszy do Sieni kuhonnych, gdzie są Drzwi do piekarni na hakach, Zawiasach żelaznych z Klamką i zaszczepką na hakach, Zawiasach żelaznych z Klamką i zaszczepką żelazną, wteyże pódloga, okien dwie Szklanych na północ, Piec Piekarskie Murowany z blaską żelazną, Komin do Kuchonnego wyprowadzony Komina, przy tey Piekarni Alkierz, Drzwi do niego prostey roboty na hakach zawiasach zaszczepkach żelaznych i Klamce żelaznej, w tymże alkierzu podloga. Piec Kafowy Kafowy, okno jedne na północ, okiennica do niego ze Środka, zażywasię do tego Budynku na Słupie Drabina na Dach do wycierania komina.

Idąc dalej do Kuchni a przychodziąc ku Stayni **Loch** stojący frontem na Uschód Słońca Drzwi pierwsze Stolarskie roboty wchodząc do Szyi lochowej na hakach zawiasach trzech przez cali drzwi okute i zamknięcie do Kludki, nad taż szyią, dach gatami pobity, i przed Drzwiami założona ściana Drzewiem zasłaniającym od Dešczu i Sloty, Taż Szyja murowana, Schody w niej drewniane, wychodząc z Szyi, a wchodząc do Lochu pierwszego, gdzie są Drzwi prostey roboty, z Tarcie na hakach, Zawiasach żelaznych, Zamknięciem na Kludki. Ten iest Loch murowany wzyty na Jarzynę, Włoszczyznę, z tegoż Lochu pierwszego wprost Drzwi do Lochu drugiego na hakach, Zawiasach żelaznych i zamknięciem na Kludkę, ten iest Loch także murowany, użyty na Piwo i te obydwa Lochy są murowane w Roku 1794. Z tegoż pierwszego Lochu Drzwi na hakach, Zawiasach żelaznych i zamknięciem na Kludkę do Lochu winnego dawno murowanego, w tymże Lochu przy końcu iest Loch rzniety. Drzwi do niego niema. Także winny. Od kuchni do Stayni nad Lochem wystawiony Budynek na złożenie drew pod Gontami z drzewa tartego Frontem stojący na południe mający długości Łokci Dwadzieścia Sześć 26 Szerokości Ośm i pół 8½, postawiony w Roku 1792 do tychże Drzwi dwoje, pierwce Drzwi prostey roboty na hakach, Zawiasach żelaznych i zamknięciem do Kludki, do drugiej Komórki drzwi na hakach Zawiasach żelaznych i zamknięciem na Kludkę w tey okinek Szklanych dwie malych.

Przy tym budynku **Staynia, Wozownia, druga Staynia** Stojące Frontem na południe z drzewa tarte-

go pod gontami mające długości lokci Siedmdziesiąt i pół 70%. Szerokości Łokci Trzynascie i pół 13½ wystawione w Roku 1784m do Stayni piewszej drzwi podwójne z Tarcie na biegunach i ma zanknięcie na Kludkę, w teyze Stayni klatek Sześć do rospirania Koni, przy teyze ścienie gdzie są Klatki żlobów dwa, i drabin dwie, podloga z mosnic, przy drugiej ścienie żlob ieden i drabina jedna podloga takoż iest z mosnic w caley Stayni, idąc do Wozowni w teyze Stayni Komórka na rekwizyta Staienne do Niey Drzwi z Tarcie na biegunach z Zamknięciem na kludkę, w niej podloga z takichże Mosnic. Okienko małe, z teyze Drzwiczki wchodząc do Wozowni na biegunkach z Zamknięciem na kludkę, wtey wozowni podlogi niema. Drzwi dwoje podwójne na biegunkach i do zamykania ze środka, u iednych z nadwórza zamknięcie na Kludkę do drugiej Stayni Wrota, u góry na Kunach żelaznych u dołu na biegunkach do zamknięcia na Kludkę w tey stayni żloby, drabiny bez podlogi, na górze w Dachu okien Trzy, drwiczek do Nich Trzy, na hakach, Zawiasach, zaszczepkach żelaznych.

Przy stayni wdzięźniu przybudowany **Chlew** na bydle nierogate z drzewa pod gontami długości mający lokci Dziewięć 9. Szerokości lokci trzy 3. Idąc od tego chlewa w tym dziedzińcu iest **Szpichlerz** wystawiony Frontem na Zachód Słońca na Palach w Ziemię bitych z Drzewa tartego pod Gontami, mający długości Łokci Siedmnascie 17. Szerokości lokci Pietnaście 15 budowany w Roku 1785. Wchodząc do Niego schody drzewiane drzwi do Szpichlerza na hakach Zawiasach żelaznych, przez całe drzwi Zawiasy, zamków dwa Francuskich z Kluczami dwoma, w tymże Szpichlerze Zasieków na Zboże Sześć, okien z Kraty żelaznej dwa i przy tych oknach Zasuwek drzewianych dwie do Zamknięcia ze środka, na górnym Szpichlerz schody drzewiany i drzwi u góry na hakach Zawiasach żelaznych i zamknięciem na Kludkę. Drzwi do niego na hakach Zawiasach przez całe Drzwi i zamknięciem na Kludkę. Okien dwie Szklanych z Kratami żelaznimi. Na przeciwnie Szpichlerza, iest Dom w którym mieszka Organista, Dyrektor Szkoły utrzymujący, Dziadow dwóch Kościółowi służących i Babek dwie, w całym zabudowaniu iest Cztery Izby i cztery Komurki.

Dworek Kammardarski ma dwa pokoje, które ieden Piec ogrzewa, Kominek i dwie garderobki. Okien Piec w calem Zabudowaniu Drzwi czworo, i przy każdych Zamek żelazny do Kluczów, Komin murowany na wierzch wyprowadzony, Xięża Wikaryusze teraz mieszkają w iednym Dworze pod iednym Dachem i każdy ma z alkierzem Izbę, a w całym dworze dwie Izby i dwa Alkierze. W Środku Sieni kuchenka, po trzy okna w każdej poowie przy drzwiach Zamki żelazne do Kluza, w każdej poowie przy drzwiach Zamki, Piec ieden i Kominek a w iednej poowie piec Pickarski, Komin ieden murowany nawierzek. Inne dwa Dworce przez swoistawność taksą zrujnowane, iż niewarte opisania tylko zrzucenia.

Folwark Dubieński na Ulicy która się nazywa Pańska pod Klaszorem PP Karmelitanek, Wrota z Furtką do tego Folwarku na północ przy nich po prawej Ręce zaraz Chalupka dla Gospodarza, a przy tey Ogród Gospodarski, dalej Szopka, w tyle Szopa, Stodól dwie na skład zboża z Pół Dubiens hzecia mała na zgoniny, plewę i skład Gospodarskich rzeczy, w tyle tych Stodol Fruktowe drzewa dawne, i niedawno szczepione, tużdzież dwa Chlewki. Po lewej Ręce od Wrót Dworek zasłużonego Dworskiego Kosztom Jego postawiony mającego nad Jurydykami dozór, przy którym ieszt Sadek niewielki, różnemi Drzewami Fruktowemi przez tegoż zasadzony i Ogródek gospodarski, dalej idąc Szpihlerz, Staienka, Komurka, a pod Niemi Loszek niewielki na Łokci cztery szerokości i długości także Kosztem tegoż postawione [9, s. 47–52].

Szkółki⁴ przytym Kościele Parafialnym żadney niema ani Bakalarza czyli Derektóra i na niego żadnego Funduszu, lesz Organista w Domu swoim Dzieci uczyczytać pisać Nauki Chresciańskie i obyczayności.

Szpital. Funduszu oddzielnego na Szpital niema, lecz JW Kaczkowski Biskup Karyopolitanski Dziekan Łucki Katedralny a Proboczz Dubieński z Litości Chrzeszcianskich Dworek wyznaczył, gdzie z iedney strony uboczy a z drugiej strony Organista mieszkają. Zas utrymuje trzech Dziadow i trzy baby y one opatrzuje [9, s. 102].

Цвінттар при костелі. Про розташування цвінтаря в описі 1816 р. сказано: «Za bramą z lewej strony nadziedzincu Proboszczowkim stoi Mur dzielony tenze dziedziniec od cmentarza Kościelnego ciągnący się koło studni» [9, s. 128]. Напроти рогу цвінтаря по protilejnij stronie vulytsi na murowanij kolonij znaходилася statuya sv. Róxa, згадується в описі 1816 р. Проте, що костел володів ґрунтом через дорогу навпроти рогу цвінтаря свідчить угода 1783 р., укладена між ксьондзом та князем Михайлom Любомирським. Згідно неї здавна належний до костелу ґрунт, на якому розташований шпиталь на Вулиці до костелу, навпроти рогу цвінтаря, відходив на вічність до Михайла Любомирського [10, s. 2–2 od.]. Отже цвінтар займав південно-східний кут probotctwa за муреною дзвіницею, а на другому боці vulytsi до згаданої угоди, був розташований шпиталь. Це пояснює розміщення тут statuy sv. Róxa, який, як відомо, був помічником хворих на чуму, холеру, а також покровителем лікарів. Через якийсь час після зазначененої заміни цю statuy встановили на цвіnтарі, де вона згадується у 1839 р. [11, s. 2 od.].

Підлеглі костелу міщани проживали на території двох юридик.

Міська юридика. В Маніфесті 1811 р. про неї записано: «Jurydyka Kościelna, tuż przy Kościele Farnym polożeńie swoje mająca, od czasów niepamiętnych w zarządzańiu y użytku Proboszczów Kościoła Dubieńskiego nie przerwańie zostaie...» [10, s. 29 od.]. Якщо взяти до уваги те, що у 1631 р. костел

vолодів 15 будинками на території міста [10, s. 14, 21 od., 22–22 od., 24 od.], то слід припустити, що вони належали до тієї ділянки, на якій у час створення описів локалізується міська юридика. Інші заселені міщенами дільниці, котрими володів костел на території міста в описах не зустрічаються.

Міська юридика знаходилася напроти probotctwa по vulytsi Чорній чи інакше Сірій (нині vул. Скарбова). Okрім vulytsi Чорної проживання юридичан відзначене на vulytsi Пекарській, що й дозволяє визначити просторове розташування міської юридики. Вона була розташована поміж сучасних vулиць Скарбової, Пекарської та Т. Шевченка (рис. 1).

В описі 1816 р. зазначається, що юридика розпочиналась за парканом, який оточує палац Олександра Ходкевича: «Na tey Ulicy Czarna czyli szara zwaney na prećiw opisanego placu proboszczowskiego zaraz za parkanem opasującym Pałac Jw. Hrabi Alexandra Chodkiewicza, zaczyna się Jurydyka Proboszczowska» [9, s. 127–128].

Відомо, що в кінці XVIII ст. власником цього палацу був дідич Мізоча Криштоф Дунін-Карвицький, якому він слугував резиденцією на час проведення контрактів. Після смерті Карвицького (1813 р.) вдова продала палац власнику Млинова Ходкевичеві [12, s. 111].

Місцезнаходження палацу Карвицьких в Дубні залишалося довгий час невстановленим через брак джерел. Згадка про те, що юридика прилягає до палацу вказує на його розташування поблизу неї, а саме в її північно-східній частині, що підтверджується планами Dubna kінця XVIII – початку XIX ст. (рис. 1). На них в північному краю кварталу, який обіймала костельна юридика, на розі vул. Пекарської та Паненської, позначений кам'яний дім, що й може бути ототожнений з палацом Карвицьких [5, s. 132, рис. 2–3].

Стосовно передумов появи будівлі палацу Карвицьких на території костельного володіння слід звернути увагу на вписаний до книги Маніфесту догovor 1780 r. між ксьондзом Качковським та князем Михайлom Любомирським. У ньому йдеться про потребу князя Любомирського в ділянці, на якій би він зміг побудувати палац для своєї матері, княжни Гонорати Любомирської-Потій. Для цього було обрано принадлежну костелу ділянку, а в обмін на неї до probotctwa приписано іншу.

«Ru 1780 dnia 10. Februar u Dubnie między JO Xkiem Michałem Lubomirskim Dóbr Miasta Dubna Dziedzicem z iedney, a sobą z drugiej strony, wieczyście gróntow czyli placów w Mieście Dubnie leżących spisaną rękami strón y Pozyciów podpisana a Roku tegoż dnia 26. Aprila do Xiąg Grodu Łuckiego sposobem oblaty wnieśioną Zamiane Mocą kterey JO Xze Michał Lubomirski potrzebując dla Pałacyku dla JO Xzny Honoraty z Pocieiow Lubomirskiej WK matki swojej zabudowanego placu przyległego z mocy Esekcyi do Kościoła Parochialnego Dubieńskiego należącego, y

⁴Шпиталь і школа подані згідно опису 1810 р.

w istatney Possessyi JW Xiędza Kaczkowskiego zostającego, ofiarował za ten grónt inny plac wieczyście do tegoż Kościoła Dubieńskiego JW, Xdzu Kaczkowskiemu Proboszczowi Dubieńskiemu y następcem Jego nadać y zamianę uczyńil... w czaśie spisującę się tey zamiany wniesionym takową zamianę gróntów czyli placów postanawiając grónt Kościelny czyli plac, zaczynający się od ulicy w tyle Kościla Farnego idącey, między placem, przez JP Daturego teraz trzymanym, a placem z drugiey strony Kościelnym wszerz na sązni ósm, wzdluz zaś idąc prostą ścianą od placu Kościelnego ciągnącą się na sązni 43, aż do drogi y ulicy Parkańskiey, Ulicą zaś Parkańską do mostu z miasta ku Klasztorowi Panien Karmelitanek ciągnącego się. JO Xciu Michalowi Lubomirskiemu y Sukcesorom Jego wieczyście i niedzownie oddał, a nawzaiem JO Xie Michal Lubomirski, grónt czyli plac z drugiey strony do gróntu Kościelnego przytykający zaczowszy od teyże drogi w tyle Kościla farnego idącey, między gróntem Kościelnym, a gróntem przez W. Wolańskiego S. N. Teraz posiadany wszerz na sązni 11 lokieć 1 y czwierć lokcia, wzdluz, nieco ukośną linią zastawiac plac y Dworek, przez W. Jelowickiego dotąd trzymany, w grónt Kościelny aż do drogi y Ulicy Parkańskiey na sązni 29, przeszedlszy zaś drogę Parkańską, prosto do Rowu, zastawiac chalupe Bazylego Jedyńca do miasta, a zaymując do Juryzdykcui Kościelney chalupę Franciszka Kucharza, wzdluz od drogi do rowu na sązni 11 y poł, a brzegiem samego Rowu do Ulicy y mostu wyżey wspomnionego, z Miasta ku Panom Karmelitankom ciągnącego się, w nadgrodę sobie ustapionego placu, JW Xiędzu Kaczkowskiemu Proboszczowi Dubieńskiemu u następcem Jego do Kościla Farnego Dubieńskiego na wieczność oddał» [10, s. 1–2 od.].

Деталі угоди вказують на те, що йдеться про ділянку, яка розпочиналася від вулиці в тилу костелу і доходила до вулиці Парканської. Вулиця Парканська, як зазначається далі, вела до монастиря кармеліток. Отже під цією назвою мається на увазі сучасна вул. Т. Шевченка. Під назвою Парканської в цій угоді вона стає відомою вперше і це четверта з відомих її назв. Так в реєстрі 1723 р. вона названа Шляхетською від замку [5, с. 126], в описі 1799 р.– Панською [9, с. 52], а на плані 1809 р. відмічена як Паненська [5, с. 133].

Невідомо, чи будівництво палацу розпочалося відразу після отримання Любомирським права на бажану ділянку, але Гонората померла в 1786 р., тож не виключено, що після цього новим власником ділянки став К. Дунін-Карвицький. Саме він, згідно звердження Р. Автаназі, збудував палац [12, с. 111].

Юридика за Луцькою Брамою. В генеральній візиті 1799 р. записано: «... zaczynająca się od Wału Zabramskiego, az ku Słupu Murowanemu» [9, s. 52]. «Słup murowany» згадується як орієнтир для прив'язки земельних ділянок костелу і в раніші часи (1690 р.). Схоже, йдеться про знак, що означав початок передмістя. Місце знаходження

юридики ілюструє план міста 1809 р., на якому чітко окреслено положення дільниці, що означена як «Юридика костела фарского» між оборонним ровом зі сходу, єврейським кладовищем з заходу та вулицею (нині Данила Галицького) з півдня [5, с. 139, рис. 12]. Згідно сучасного планування забрамська юридика не доходила до території зайнятої сьогодні автовокзалом. Відображенна на плані 1809 р. ділянка окреслює лише територію проживання забрамських підданих костелу. Натомість ґрунти костелу та його підданих на захід від міста охоплювали набагато більші площи.

Записи маніфесту свідчать про те, що у 1625 р., коли відбувся обмін ділянками між парафіяльним костелом св. Андрія та бернардинами, костел не мав жодних володінь за Луцькою брамою. В 1631 р. для костелу також за брамою не було «жодної скиби землі виділено» [10, с. 24 od.]. Під 1635 р. костел, названий убогим, отримав право володіти шматком поля, яке по розмірах не перевищувала звичайного лану. І як зауважує автор маніфесту, цей шматок то не є села Тростянець і Іваниничі, частина села Сади, сім волок поля на Дубенських землях, якими костел володів у XVIII ст. [10, с. 21 od.]. Приведені дані лише приблизно подають початок набуття костелом перших ділянок та підданих на Забрамі. Таким часом слід визначити середину 30-х рр. XVII ст. Так на 1649 р. тут вже згадується плебанський фільварок, а кількість підданих становила 10 осіб. Поступово це число зростало: на 1698 р.– 19 осіб, 1708 р.– 18 осіб, 1763 р.– 50 осіб [10, с. 24 od., 45].

За Луцькою брамою костел володів також корчмою з правом пропінації. В 1759 р. князь Януш Сангушко видав грамоту згідно якої за аренду цієї корчми дубенські орендарі мали виплатити костелу 600 злотих [9, с. 23].

У маніфесті зафіксовано також значні площи приналежних костелу ґрунтів на забрамській юридиці, окремі з яких піддаються локалізації. Проте у цій статті ми розглядали їх не станемо, у зв'язку із тим, що це виходить за межі окресленої теми.

Цвинтар. Католицький цвинтар знаходився за містом неподалік Луцького тракту. Він охоплював площа бл. 4 га на узвишші між сучасними вулицями Вигнанка та М'ятинська.

Opisanie Cmentarza Publicznego za Miastem⁵

Przed przyjściem do Cmentarza Wodlegościa na mierne stałe stoi Chalupa nowo побudowana na grońcie Proboszczowskim dla Kopacza Cmentarzewego, z drewna czyli z cywek Okrąglakowych slomą poszyta z Kominem Murowanym z Sieńi nad wyprowadzonym w ktorey Izb dwie iedna odwoch oknach w drzewo oprawnych druga o iednym i iednym piecu ogrzywalynym Kaflowym w Obydwoch Izbach piecy piekarne osobne z Kominkami i bowdurami murowanemi z Blachami w nich zelaznemi na rożenkach, z ktorych do

⁵ За описом 1816 р.

duzego Komina dym wychodzi; Drzwi do obydwóch Izb Stolarskiey roboty na zwiasach i Hakach zelaznych z Klamkami Haczykami i wrzeciązami do Zamykańia na Kłodkę, sćiel w obudwoch Izbach z Tarcie na trzech belkach ulozona w sieńiach na przelot drzwi z oboch stron na Zawiasach podwoynych z Klamkami Zelaznemi do Zamykańia, w tychze sieńiach komorek dwie ścianą drewnianą przedzielonych bez sćiel i bez drzwi, Wtey iedney Izbie są dwie okien, mieszka Kopacz cmentarza pilnujący Wincenty Migdalski z Zoną Motrą i z dwoma coreczkami, płatny za kontraktom od Xiędza Probosczcza; Uktorego w Izbie są dwa zdyle Skarbowę i bijek dwie zelaznych skarbowych; Zgodzony na Rok za Zll. Poll. Sześćdziesiąt zll. 60 i na ordynaryębierze od Xiędza Probosczcza Zyla Kory Sześć 6. Jęczmieńa Korcy Dwa 2. Hreczki Korcy Dwa 2; Jest iego obowiązkiem bez płatnie za znaczkami od Jmę Xiędza Komendarza wydawanemi Kopai doly czyli groby na Cmentarzu na chowanie ćial umarłych, w drugiej Izbie oiednym Oknie mieszka pracowity Anton Romańuk kaleka w Komornym z swązoną i coreczką z milosieirdzia bezpłatnie.

Cmentarz obszerny między słupami murowanemi dachowką pokrytemi ma ściany z drzewa tartego, w krzesłach na dwa saźnie długości w Mur osadzonego, takich krzesel czyli odstępow między słupami murowanemi, ma w pozdloz z oboch stron po 28m; w poprzed gdzie Brama stoi Krzesel 12cie a Za Kaplicą Krzesel 14ście. Do tego Cmentarza Brama wiezna murowana pokryta dachówką z krzyzem zelaznym nad nią osadzonym, w Brami wrota podwoyne sztachetowe na Kłodkę zamykającą się; Zaras za Bramą Dzwonniczka na czterech słupach poddaszkiem gontami pobitym, wnicy Dzwonek czyli Sygnaturka Spizowa Spora, za dzwońniczką Figura wysoka z Korpusem drewńianym Malowaną; Od Bramy do samej Kaplicy ulica prosta pod sznur drzewami wysadzana, i po pod ściany parkanu podobne drzewka iako to Jaśisńina Topole i wierzby wysadzane.

Kaplica z drzewa tartego budowana w Kwadrat gontami pobita nad facyatą krokwiastą Krzyz spory zelazny w Slybrze blachą białą obitym, umocnieńa potrzebujący, Drzwi pierwsze do przysiąku podwoynę na Zawiasach i Hakach zelaznych, w Mieyscu wrzeciąza zasówką zelazną na Kłodkę zamykające się, Wprzyiąku powala z Tarcie tamze po prawey srtonie Komorka z Drzwiami poiedynczemi oiedney zawiasię Zelazney, bo druga oderwana, Zwrzeciązem do Zamykańia na Kłodkę, do Samej Kaplicy z Przyiąka drzwi poiedniece szerokie na zawiasach dwóch i Hakach Zelaznych z Antabą do Klamki na zamek Francuski z kluczem takimże zamykające się. Drugie drzwi poboczne z lewey strony w Kaplicy oiedney Zawiasię zelazney bo druga także oddarta, zabite ze srodką gwozdżiami bez zamku, w Kaplicy okien Trzy w kazdem Kwatare iedna do odmykańia na zawiasach z Haczykami, przy kazdem oknie krata zelazna ze srodką przybijaną, po dwi sztab podłożnych zelaznych, apo trzy wpoprzed z koleami wesy zakrywianemi maiące, sćiel i podłoga

z Tarcie, Oltarzyk naprzepieczeniu pod suffit z tarćiwyńiem Malowany w Kolumny wielki Pana Jezusa Nazarskiego po Bust bez ram, Mensa czyli stoł Ordinaryiny Stolarskiey roboty z Antepedium na plotnie Kleiową Malowanym; Lichtarzow drewńianych toczonych większych i mnijszych 14ście po prawey strońie Oltarzyka przepirzeńu nizsze starcie niby na Zakrystykę przypierające do ściany [9, s. 132–133].

Описи та Маніфест 1811 р. в зіставленні з іншими джерелами, дозволяють виділити існування у Дубні п'яти або шести костелів за всю історію католицької парафії.

1. Костел св. Андрія (друга половина XVI – перша четверть XVII ст.).
2. Костел «убогий» 30–40-х років XVII ст.
3. Костел згаданий фон Вердумом 1671 р., можливо той, на будівництво якого в 1656 р. жертвувала кошти Барбара Зайковська (друга половина XVII – перша четверть XVIII ст.)
4. Костел Вознесіння Пресвятої Діви Марії (?) збудований князями Сангушками (1725–1790 рр.)
5. Костел тимчасовий Вознесіння Пресвятої Діви Марії (1790–1811 рр.)
6. Костел Яна Непомуцького (1790–1794, 1817–1830 рр.)

Костельні описи засвідчують, що житлові і господарські будівлі плебанії будувалися в першій половині 80-х рр. XVIII ст. Виняток становив лише льох, збудований в 1794 р. та дровітня поставлена в 1792 р. Важливо, що цей новий льох був прибудований до двох старіших. Зберігалися також рештки інших давніх будівель, що не були описані. Розбудова плебанії мала плановий характер і відображає багатство католицької парафії міста в останні десятиліття XVIII ст. Про це свідчить також будівництво кам'яного костелу невдовзі після руйнації дерев'яного. Поки він будувався духовні потреби прихожан забезпечувалися у виставленому тимчасовому костелі. Лише окупація Волині Російською імперією та Третій поділ Польщі погіршили становище парафії, що відобразилося у тривалому відкладенні цього будівництва.

Перенесення костелу у 30-х рр. XVII ст. в північну частину середмістя привело до появи навколо нього цілого кварталу зайнятого костельною плебанією. Усталення меж цього базового компоненту парафії сприяло регуляції забудови по таких обмежуючих його вулицях як кн. Острозького, М. Лисенка, М. Драгоманова та Скарбової. Тому комплекс плебанії здійснив вагомий вплив на формування планувального простору середмістя Дубна. Розташування костелу привело до перетворення його будівлі на архітектурно-планувальне завершення вулиці Кирила і Мефодія. Це підсилило її громадське та економічне значення. Очевидно, що вже у XVII ст. зазначена вулиця була однією із самих людних у місті, зберігаючи цю рису протягом XVIII – першої половини XX ст., а в значній мірі і сьогодні.

ДЖЕРЕЛА

1. Гупало В. Д. Середньовічний цвинтар при костелі св. Андрія у Дубні // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – Львів, 2006. – Вип. 10. – с. 166–184.
2. Дмитренко Т. Історія Дубенського римо-католицького костелу Яна Непомуцена // «Там, де Ікви срібні хвилі плинуть...». Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції, присвяченій українсько-польським взаєминам на Дубенщині 17–18 вересня 2005 р. – Дубно, 2005. – с. 33–34;
3. Дмитренко Т. Історія міста Дубна і краю у візитайних та храмових книгах костелу Яна Непомука XVIII–XIX ст. // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. – Рівне, 2011. – Вип. IX. – Ч. II. – с. 59–62.
4. Иванишев Н.. О древних сельских общинах в Юго-западной России / Изд. Киев. Археограф. Комиссии. – К.: В тип. Федорова и Мин., 1863.
5. Ричков П. Розпланування міста Дубно за картографічними джерелами // АСВ. – Рівне: ПП ДМ, 2012. – Вип. 3. – с. 122–142.
6. Тарутінова І.В. Комплекс споруд монастиря Бернардинів в місті Дубно Рівненської області. Історична записка. Машинопис // Науковий архів ДІКЗД. – К., 1996.
7. Ульріх фон Вердум. Щоденник подорожі... [пер. I. Сварник] // Жовтень, 1983. – № 10. – с. 98–99.
8. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. Волинь і Центральна Україна. – К.: Критика, 2008. – 472 с. іл.
9. Фонди ДІКЗД. – Кн. 7732/ДІІ – 4459.
10. Фонди ДІКЗД. – Кн. 7729/ДІІ – 4456.
11. Фонди ДІКЗД. – Кн. 2625/Д V – 3016.
12. Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. Województwo Wołyńskie. Ziemia ruska Korony. – Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1994. – T. 5. – Część II. – 698 s.
13. Bohdziewicz Piotr. Studia z dziejów sztuki polskiej w okresie baroku i rokoka. Kościół i klasztor OO Bernardynów w Dubnie. – Lublin, 1973.

У статті розглянуто планувально-архітектурні особливості структури католицької парафії м. Дубно. Матеріал базується на відомостях письмових документів костелу кінця XVIII – початку XIX ст. Ці джерела значно збагачують уявлення дослідників про історію католицької парафії, дозволяють краще пізнати і осмислити її роль в житті міста. Більша частина поданого у статті матеріалу вводиться у науковий обіг вперше. Тому стаття заслуговує на увагу і використання в історично-красніавчих дослідженнях та наукових студіях з історії Дубна та Волині.

Architectural planning peculiarities of the catholic parish structure of Dubno are reviewed in the article. The matter is based on the written records of the cathedral of the late XVIII – the beginning of the XIX century. These sources substantially enrich the explorers' vision of the history of the catholic parish, enabling to more thoroughly understand and estimate its role in the life of the town. The bigger part of the information presented in the article is introduced into scientific use for the first time. Therefore, the article.